

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งของศาลที่ให้เป็นคนสาบสูญ¹

ศิวดล ทองดียิ่ง²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งของศาลที่ให้เป็นคนสาบสูญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับประมวลรัษฎากร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย วิวัฒนาการ แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับคำสั่งของศาลที่ให้เป็นคนสาบสูญ เมื่อกฎหมายได้บัญญัติถึงกรณีที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดได้หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยและศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว ซึ่งโดยกฎหมายให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายอันเป็นผลตามกฎหมาย แม้ความเป็นจริงบุคคลนั้นจะยังคงมีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม กฎหมายได้บัญญัติไว้เพื่ออุดช่องว่างและแก้ปัญหากรณีที่บุคคลใดได้หนีหายไปจากภูมิลำเนาโดยไม่มีผู้คนพบเห็น หรือไม่มีการติดต่อกลับมาเป็นเวลานานพอสมควร โดยกฎหมายได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียของบุคคลดังกล่าวปฏิบัติตามกฎหมายโดยให้ถือว่าบุคคลที่หายไปตายตามข้อสันนิษฐานตามกฎหมาย ย่อมส่งผลทางกฎหมายและยังคงเป็นปัญหาที่ยังหาข้อยุติไม่ได้เนื่องจากกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจน หลายประการทั้งในเรื่องทรัพย์สินมรดก สิ้นสมรส สิ้นส่วนตัว ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของคนที่สาบสูญ ผลของการคืนทรัพย์สินให้แก่คนที่สาบสูญที่กลับมา ซึ่งผลประการสำคัญประการหนึ่งที่ยังเป็นปัญหาในทางวิชาการอยู่คือการที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นไม่ทำให้การสมรสสิ้นสุดลง

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งของศาลที่ให้เป็นคนสาบสูญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประกอบกับประมวลรัษฎากร พบว่ายังมีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรกคือ ปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์สินมรดกของบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญที่มีคู่สมรส โดยคู่สมรสนั้นมีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ กรณีบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญมีคู่สมรสและคู่สมรสนั้นมีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ มีบทบัญญัติ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งของศาลที่ให้เป็นคนสาบสูญ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์สุเมธ งามประดับ และอาจารย์ ดร.พิรพงศ์ จงไพศาลสกุล

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62³ และมาตรา 1602⁴ ได้บัญญัติเมื่อบุคคลใดศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย และมีผลให้มรดกของบุคคลนั้นตกทอดแก่ทายาท โดยมีได้บัญญัติถึงกรณีคนสาบสูญมีคู่สมรส และคู่สมรสนั้นมีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งเป็นคนสาบสูญ จะให้ถือว่าทรัพย์สินดังกล่าวเป็นสินส่วนตัวของคู่สมรส หรือสินสมรสที่ต้องแบ่งให้คนสาบสูญอีก

หากทรัพย์สินที่คู่สมรสของคนสาบสูญที่ได้มาภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งเป็นคนสาบสูญจะต้องแบ่งให้คนสาบสูญอีก ผู้ศึกษาเห็นว่าขัดกับแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส โดยในเรื่องสินส่วนตัวและสินสมรสนั้นได้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กันในระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในการช่วยกันสร้างเนื้อสร้างตัวสร้างฐานะไปด้วยกัน ไม่ว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ทำมาหาได้มาก็ตาม เมื่อได้มีการตกลงใจกันจดทะเบียนสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินของทั้งสองฝ่ายอันเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอันสืบเนื่องมาจากแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส แต่ตามกรณีปัญหานี้เป็นการที่กฎหมายได้ถือว่าคนสาบสูญถึงแก่ความตายไปแล้ว อันเป็นการตายโดยผลของกฎหมาย จึงไม่ควรจะมีสิทธิได้รับการแบ่งทรัพย์สินของคู่สมรสอีก แม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ปรากฏบทบัญญัติว่าการสาบสูญทำให้การสมรสสิ้นสุดลง แต่การสาบสูญนั้นเป็นเพียงเหตุแห่งการหย่าเท่านั้น โดยในปัญหานี้ผู้ศึกษาได้นำความเห็นของนักวิชาการทางกฎหมายมาเพื่อประกอบการวิเคราะห์ โดยมีความเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ความว่า “เป็นสินส่วนตัว เพราะถือว่าหลังจากที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว ผู้สาบสูญไม่อาจที่ครองทรัพย์สินใดๆ ทั้งสิ้นเนื่องจากทรัพย์สินของบุคคลนั้นจำต้องตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาท ส่วนที่กฎหมายไม่ถือว่าการสมรสขาดจากกันนั้น เนื่องจากต้องการที่จะผดุงรักษาสถาบันครอบครัวเท่านั้น ส่วนเรื่องทรัพย์สินมีความสำคัญน้อยกว่าเรื่องความผูกพันทางครอบครัว และทรัพย์สินไม่ใช่วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่จะเข้าเกี่ยวข้อง ฉะนั้นทรัพย์สินที่คู่สมรสของบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญหามาได้จึงไม่ใช่สินสมรส แต่ควรถือเป็นสินส่วนตัว”⁵

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับคนสาบสูญไว้ในมาตรา 46 และมาตรา 51⁶ พบว่า การที่บุคคลใด

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62

⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1602

⁵ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2562), หน้า 286.

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มาตรา 46 และมาตรา 51

บุคคลหนึ่งหายตัวไปโดยไร้ร่องรอยตามระยะเวลาที่กฎหมายบัญญัติและมีผู้ร้องขอต่อศาลให้เป็นคนสาบสูญ กฎหมายให้ถือว่าถึงแก่ความตาย และมรดกของคนสาบสูญตกทอดแก่ทายาท และเมื่อศาลมีคำพิพากษาประกาศการเสียชีวิต ความสัมพันธ์ทางสมรสระหว่างคนสาบสูญกับคู่สมรสสิ้นสุดลงส่งผลให้ความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินสิ้นสุดลงด้วย หากคู่สมรสนั้นมีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ทรัพย์สินดังกล่าวถือว่าเป็นสินส่วนตัวของคู่สมรสของคนสาบสูญเพียงผู้เดียว และประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับคนสาบสูญไว้ในมาตรา 72 และมาตรา 611⁷ พบว่าการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหายตัวไปโดยไร้ร่องรอยตามระยะเวลาที่กฎหมายบัญญัติและมีผู้ร้องขอต่อศาลให้เป็นคนสาบสูญ กฎหมายให้ถือว่าถึงแก่ความตาย โดยมรดกของคนสาบสูญตกทอดแก่ทายาท และความสัมพันธ์ทางสมรสและความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินระหว่างคนสาบสูญกับคู่สมรสสิ้นสุดลง หากคู่สมรสนั้นมีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ทรัพย์สินดังกล่าวถือว่าเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของคู่สมรสของคนสาบสูญเพียงผู้เดียว เนื่องจากความสัมพันธ์ในเรื่องการสมรสและทรัพย์สินได้สิ้นสุดลงไปนับแต่ศาลได้ประกาศการเสียชีวิตแล้ว

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้ในส่วนที่เป็นค่าเช่าซึ่งได้มาก่อนที่จะถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ การเสียภาษีเงินได้ในส่วนที่เป็นค่าเช่าซึ่งได้มาก่อนที่จะถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ซึ่งมีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ ประมวลรัษฎากร มาตรา 56 โดยเนื้อหาของบทบัญญัติมาตรานี้ ได้บัญญัติไว้ให้บุคคลธรรมดาที่มีเงินได้ถึงเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด และไม่ได้รับการยกเว้นต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นจะได้รับโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยบุคคลธรรมดานั้น⁸ หมายถึง บุคคลที่มีสภาพบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 แต่มิได้บัญญัติถึงกรณีหากบุคคลหนึ่งบุคคลใดหายตัวไปโดยไร้ร่องรอย แต่ในระหว่างนั้นมีได้มีการร้องขอต่อศาลให้ตั้งเป็นคนสาบสูญ จึงถือไม่ได้ว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมาย โดยระหว่างที่หายตัวไปบุคคลนั้น ยังคงมีรายได้จากการให้เช่าทรัพย์สินอยู่ตลอด ซึ่งรายได้ต่างๆ ของบุคคลที่หายไปที่ได้มาภายหลังจากที่หายตัวไปจำเป็นต้องมีการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากร เนื่องจากมีรายได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนด และไม่ได้รับการยกเว้น แต่เนื่องจากบุคคลนั้นได้หายตัวไปจึงไม่มีการไปเสียภาษีอากรให้ถูกต้องตามกฎหมายต้องมีโทษในทางแพ่งและโทษทางอาญาตามมา และระยะเวลาผ่านไปหลายปีโดยไม่มีการเสียภาษี โทษในทางแพ่งเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ต่อมาหากบุคคลที่หายตัวไปกลับมามีชีวิตต้องได้รับโทษทั้งทางแพ่งที่มีจำนวนมากและโทษทางอาญา หรือไม่ต้องรับโทษดังกล่าวนั้น

⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มาตรา 72 และมาตรา 611

⁸ ทศนิษฐ์ เหลืองเรืองรอง, *ความรู้ทั่วไป กฎหมายภาษี*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), หน้า 27.

หากจะต้องได้รับโทษทั้งทางแพ่งที่มีจำนวนมากและโทษทางอาญาจะเป็นการจัดกับหลักการในการจัดเก็บภาษี โดยในเรื่องการจัดเก็บภาษีนั้น ได้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นเพื่อที่รัฐจะได้นำเงินภาษีนั้นมาพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปตามสมควร และปัจจุบันการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาตามประมวลรัษฎากร กำหนดให้บุคคลธรรมดาที่มีเงินได้ถึงเกณฑ์ต้องหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้ถูกต้อง ซึ่งตามหลักการนี้มุ่งวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีจากบุคคลธรรมดาที่มีเงินได้ให้เสียภาษีให้ถูกต้องเพื่อนำเงินนั้นมาพัฒนาประเทศต่อไป และการกำหนดโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญาก็เพื่อที่จะบังคับกวดขันผู้ที่มิเจตนาจะหลบหลีกภาษี แต่ไม่ได้มีเจตนาจะบังคับเข้ากับบุคคลที่หายตัวไปซึ่งไม่รู้ว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร โดยบุคคลนั้นมีได้มีเจตนาที่จะหลบหลีกแต่เนื่องจากสถานการณ์ไม่เปิดช่องให้มาชำระภาษีอากรให้ถูกต้องได้ โดยกรณีของคนที่หายตัวไปประมวลรัษฎากรไม่ได้มีการบัญญัติไว้โดยตรง จึงไม่มีกฎหมายบังคับโดยตรงให้มีการบัญญัติไว้เพียงว่า บุคคลธรรมดา และตามหลักการตีความกฎหมายภาษีต้องมีการตีความโดยเคร่งครัด เนื่องจากการเก็บภาษีแม้จะทำให้รัฐบาลมีรายได้นำมาใช้จ่ายในการบริหารประเทศ แต่ก็เป็นเรื่องกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ส่วนได้เสียของประชาชนและเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคล ฉะนั้น การที่จะเก็บภาษีจากบุคคลใดในกิจกรรมหรือพฤติกรรมใด จึงต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้เก็บได้ หากตัวบทกฎหมายที่ใช้เก็บภาษีอากรไม่ชัดแจ้ง ก้าวร้าว หรือตีความได้หลายนัย ก็ต้องตีความไปในทางที่เป็นคุณ หรือประโยชน์แก่ผู้เสียภาษี⁹ และการตีความกฎหมายภาษีอากรต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติในการบัญญัติกฎหมาย เนื่องจากในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจ การเก็บภาษีจะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับการตกลงยินยอมโดยตรงจากประชาชนหรือได้รับการตกลงยินยอมโดยอ้อมผ่านทางผู้แทนของประชาชน อำนาจการจัดเก็บภาษีจึงมิใช่การใช้อำนาจตามอำเภอใจ แต่เป็นอำนาจที่มาจากอนุวัติของประชาชนหรือปวงชนตามหลักการตกลงยินยอมทางภาษี (consentement fiscal) เมื่อการเก็บภาษีมาจากการตกลงยินยอมของประชาชน การตีความกฎหมายภาษีอากร จึงต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนในการตรากฎหมายภาษีอากรด้วย¹¹ แม้ว่าตามประมวลรัษฎากรไม่ปรากฏบทบัญญัติใดบัญญัติถึงกรณีของบุคคลที่หายตัวไป โดยบัญญัติไว้เพียงกรณีบุคคลธรรมดาเท่านั้น แต่ไม่ได้กล่าวถึงกรณีบุคคลที่หายตัวไป

⁹ ดวงพร เพชรคง, “ภาษีบุคคลธรรมดา,” ใน บทความใช้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานีวิทยุรายการเจตนารมณ์กฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2560), หน้า 1, 12.

¹⁰ ชัยสิทธิ์ ตราฐธรรม, คำสอนวิชากฎหมายภาษีอากร, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2561), หน้า 31.

¹¹ ชัยสิทธิ์ ตราฐธรรม, หน้า 41-42.

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับการทำสัญญาจะซื้อขายระหว่างผู้รับมรดกของบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญกับบุคคลภายนอก ก่อนศาลเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ในการสั่งถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญของศาลส่งผลทางกฎหมายกระทบกระเทือนถึงกิจการต่างๆ อันได้กระทำไปภายหลังจากที่มีคำสั่งศาลแสดงความสาบสูญ ซึ่งในส่วนทรัพย์สินต่างๆ ของคนสาบสูญนั้นกลายเป็นกองมรดกตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1602 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไปทั้งหมด จึงต้องดำเนินการให้ทรัพย์สินดังกล่าวกลับคืนแก่คนสาบสูญตามเดิม แต่กรณีมีการทำสัญญาจะซื้อขายระหว่างผู้รับมรดกของบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญกับบุคคลภายนอกโดยก่อนที่ศาลจะเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ปัจจุบันไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ผู้ที่ศาลเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญต้องรับผิดชอบในสัญญาจะขายนั้น ซึ่งทำให้มีปัญหาว่าสัญญาจะซื้อขายดังกล่าวจะมีผลบังคับต่อไปหรือระงับไปอันเนื่องมาจากคำสั่งเพิกถอนให้เป็นคนสาบสูญ

หากคนสาบสูญไม่ต้องรับผิดชอบเพราะไม่ใช่คู่สัญญา และผู้รับทรัพย์สินเดิมก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อสัญญานั้นต่อบุคคลภายนอก เพราะถือว่าการชำระหนี้เป็นการพ้นวิสัย และ ไม่ใช่ความผิดของผู้รับทรัพย์สิน แต่เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมายอันไม่เป็นความผิดของฝ่ายใด จะเป็นการขัดกับทฤษฎีว่าด้วยกรรมสิทธิ์¹² เมื่อผู้รับทรัพย์สินมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ทำสัญญาจะซื้อขายจึงมีอำนาจที่จะจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดกับทรัพย์สินของตนก็ได้ สามารถใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นกับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้น โดยมีขอบด้วยกฎหมาย ดังที่บัญญัติในมาตรา 1336 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และผู้รับทรัพย์สินกับบุคคลภายนอกเข้าทำสัญญาจะซื้อขายโดยไม่รู้ข้อเท็จจริงว่าคนสาบสูญยังมีชีวิตอยู่ และขณะทำสัญญาผู้รับทรัพย์สินได้ทรัพย์สินมาทางมรดกเข้าใจได้ว่ามีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงเข้าทำสัญญากัน เป็นไปตามหลักสุจริต¹³ หากปรากฏต่อมาว่าคนสาบสูญยังมีชีวิตอยู่ และเรียกคืนทรัพย์สินนั้นโดยที่ผู้รับทรัพย์สินไม่ต้องรับผิดชอบต่อสัญญาจะซื้อขายต่อบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต จึงเป็นการขัดต่อหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ทำขึ้น เพราะถือว่าสัญญาเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ไม่มีการข่มขู่ สักลุนสักขี หรือกลลวงหลอกลวง หากคู่สัญญาตกลงเข้าทำสัญญากันด้วยความสมัครใจและสัญญานั้นๆ ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

¹² วิษณุ เครืองาม, คำอธิบาย กฎหมายว่าด้วย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), หน้า 171-172.

¹³ พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, “หลักสุจริตในระบบกฎหมาย,” *จุลนิติ* 10, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2556): 55.

คู่สัญญาจะต้องผูกพันตามข้อสัญญานั้นๆ อย่างเคร่งครัด และเป็นการขัดต่อทฤษฎีความรับผิดชอบทางสัญญา¹⁴ ซึ่งเมื่อผู้รับทรัพย์ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อขายได้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต เมื่อผู้รับทรัพย์ได้ทำสัญญาจะซื้อขายกับบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไว้แล้ว ผู้รับทรัพย์ย่อมมีหนี้และหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่สัญญากำหนดไว้ หากผู้รับทรัพย์ไม่ปฏิบัติตามจะย่อมมีความรับผิดชอบทางสัญญาตามมา ในเรื่องความรับผิดชอบทางสัญญาของผู้รับทรัพย์นั้น แม้ว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่มีบทบัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าผู้รับทรัพย์ต้องรับผิดชอบเมื่อกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

โดยในปัญหานี้ผู้ศึกษาได้นำความเห็นของนักวิชาการทางกฎหมายมาเพื่อประกอบการวิเคราะห์ความว่า ขณะทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินผู้รับทรัพย์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมมีอำนาจที่จะจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์ของตน และบุคคลภายนอกก็เข้าทำสัญญาด้วยความสุจริต จึงเห็นว่าสัญญาที่ทำนั้นสมบูรณ์ผูกพันคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย แม้ต่อมาคนสาบสูญได้กลับมา และกฎหมายบัญญัติให้ผู้รับทรัพย์ต้องส่งคืนทรัพย์สินตามลาภมิควรได้นอกจากนั้นแล้ว การถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริต ในระหว่างเวลาดังแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญและหน้าที่ด้วย เพราะการกลับคืนมาของตนไม่อาจก่อให้เกิดบุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้สุจริตต้องเสียหายแต่ประการใด¹⁵ โดยผู้ศึกษาเห็นว่า การที่บุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกศาลสั่งให้เป็นสาบสูญมีผลให้ถึงแก่ความตายโดยผลของกฎหมายไปแล้ว ภายหลังจากนั้นได้กลับมาในระหว่างที่ผู้รับทรัพย์ทำสัญญาจะซื้อขายกับบุคคลภายนอก ซึ่งทรัพย์สินนั้นได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้รับทรัพย์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว และคู่สัญญาได้ทำสัญญาไปโดยสุจริต จึงต้องมีผลสมบูรณ์ผูกพันในตัวทรัพย์และตัวคู่สัญญา นอกจากนั้นแล้ว การถอนคำสั่งแสดงความสาบสูญย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริต ในระหว่างเวลาดังแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น เพราะการกลับคืนมาของคนสาบสูญไม่อาจก่อให้เกิดบุคคลภายนอกซึ่งกระทำโดยสุจริตต้องเสียหายแต่ประการใด และแม้กรรมสิทธิ์ยังมีได้โอนไปยังบุคคลภายนอกก็ตาม หากมีการดำเนินการตามสัญญาจะซื้อขายไปจนเสร็จสิ้นเมื่อผู้รับทรัพย์ได้รับประโยชน์ตอบแทนมาซึ่งหมายถึงเงินค่าทรัพย์สินนั้นก็จะต้องถูกคืนไปยังคนสาบสูญตามหลักลาภมิควรได้อยู่แล้ว ส่งผลให้คนสาบสูญก็ได้ประโยชน์กลับคืน บุคคลภายนอกได้รับทรัพย์สินตรงตามเจตนาที่เข้าทำสัญญาจะซื้อขาย และผู้รับทรัพย์กลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ จึงเห็นสอดคล้องกับความเห็นนี้

¹⁴ ศนันท์กรณ โสคติพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550), หน้า 237.

¹⁵ ประสิทธิ์ โฉมวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2562), หน้า 290.

ดังนั้นแล้วเพื่อให้กฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม และให้เกิดความเป็นธรรมกับคนสาบสูญ ผู้รับทรัพย์สินอันเป็นผลมาจากคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ และบุคคลภายนอก ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการแบ่งทรัพย์สินมรดกของบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญที่มีคู่สมรส โดยคู่สมรสนั้น มีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ผู้ศึกษาเห็นว่า หากบุคคลใดถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญถือว่าถึงแก่ความตาย แม้จะเป็นการตายโดยผลของกฎหมาย ทรัพย์สินของคนสาบสูญก็ยังคงตกทอดแก่ทายาทต่อไปเหมือนกับกรณีที่เป็นการตายโดยธรรมชาติ ต่อมาคู่สมรสนั้นมีทรัพย์สินเพิ่มเติมหลังจากที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ทรัพย์สินดังกล่าวควรเป็นส่วนหนึ่งของคู่สมรสตามแนวคิดทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

เดิม มาตรา 62 “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61”

ขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมเป็น มาตรา 62 “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ระบุไว้ในมาตรา 61 และกรณีคนสาบสูญมีคู่สมรสให้ความสัมพันธ์ในการสมรสและความสัมพันธ์ในทางทรัพย์สินสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่ศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ”

2. ปัญหาเกี่ยวกับการเสียภาษีเงินได้ในส่วนที่เป็นค่าเช่าซึ่งได้มาก่อนที่จะถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ผู้ศึกษาเห็นว่า หากบุคคลผู้ที่หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอยแต่ไม่ได้มีการร้องขอให้เป็นคนสาบสูญมีเงินได้ถึงเกณฑ์ที่จะต้องเสียภาษี แต่ไม่ได้มีการเสียภาษีให้ถูกต้อง เมื่อบุคคลนั้นกลับจะต้องได้รับโทษทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยที่ไม่ได้มีเจตนาหลบเลี่ยงแต่อย่างใด เป็นการขัดกับหลักการในการจัดเก็บภาษี หลักการตีความกฎหมายภาษี ต้องมีการตีความโดยเคร่งครัด และหลักการตีความกฎหมายภาษีอากรต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติ ในการบัญญัติกฎหมาย จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

เดิมมาตรา 56 เดิม บัญญัติว่า “ให้บุคคลทุกคน เว้นแต่ผู้เยาว์ หรือผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ตนได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว พร้อมทั้งข้อความอื่น ๆ ภายในเดือนมีนาคม ทุก ๆ ปี ตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง ถ้าบุคคลนั้น

(1) ไม่มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกิน 60,000 บาท

(2) ไม่มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวเกิน 120,000 บาท

(3) มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกิน 120,000 บาท หรือ

(4) มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวเกิน 220,000 บาท

ในกรณีข้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคลมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกินจำนวนตาม (1) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินในชื่อของหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นที่ได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้วภายในกำหนดเวลาและตามแบบเช่นเดียวกับวรรคก่อน การเสียภาษีในกรณีเช่นนี้ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการรับผิดชอบเสียภาษีในชื่อของหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นจากยอดเงินได้พึงประเมินทั้งสิ้นเสมือนเป็นบุคคลธรรมดาคนเดียวไม่มีการแบ่งแยก ทั้งนี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลแต่ละคนไม่จำเป็นต้องยื่นรายการเงินได้สำหรับจำนวนเงินได้พึงประเมินดังกล่าวเพื่อเสียภาษีอีก แต่ถ้าหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นมีภาษีค้างชำระ ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลทุกคนร่วมรับผิดชอบในเงินภาษีที่ค้างชำระนั้นด้วย”

ขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมเป็นมาตรา 56 บัญญัติว่า “ให้บุคคลทุกคน เว้นแต่ผู้เยาว์ หรือผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ตนได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้วพร้อมทั้งข้อความอื่น ๆ ภายในเดือนมีนาคม ทุก ๆ ปี ตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งถ้าบุคคลนั้น

(1) ไม่มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกิน 60,000 บาท

(2) ไม่มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวเกิน 120,000 บาท

(3) มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกิน 120,000 บาท หรือ

(4) มีสามีหรือภริยาและมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวเกิน 220,000 บาท

ในกรณีข้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มีหุ้นนิติบุคคลมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกินจำนวนตาม (1) ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินในชื่อของหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นที่ได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้วภายในกำหนดเวลาและตามแบบเช่นเดียวกับวรรคก่อน การเสียภาษีในกรณีเช่นนี้ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการรับผิดชอบเสียภาษีในชื่อของหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นจากยอดเงินได้พึงประเมินทั้งสิ้นเสมือนเป็นบุคคลธรรมดาคนเดียวไม่มีการแบ่งแยก ทั้งนี้ ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลแต่ละคนไม่จำเป็นต้องยื่นรายการเงินได้สำหรับจำนวนเงินได้พึงประเมินดังกล่าวเพื่อเสียภาษีอีก แต่ถ้าหุ้นส่วนหรือคณะบุคคลนั้นมีภาษีค้างชำระ ให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือบุคคลในคณะบุคคลทุกคนร่วมรับผิดชอบในเงินภาษีที่ค้างชำระนั้นด้วย

ในกรณีของบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครรู้แน่ว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ แต่มีได้มีการร้องขอให้เป็นคนสาบสูญ โดยในระหว่างนั้นมีเงินได้พึงประเมินถึงเกณฑ์ที่ต้องเสียภาษี ให้เป็นหน้าที่ของผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินของบุคคลนั้นหากบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ปฏิบัติแทน และ โดยเฉพาะในการยื่นรายการเงินได้พึงประเมินของบุคคลนั้น ให้รวมเงินได้พึงประเมินทั้งหมดเป็นยอดเงินได้ พึงประเมินที่จะต้องยื่นทั้งสิ้น”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการทำสัญญาจะซื้อขายระหว่างผู้รับมรดกของบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ กับบุคคลภายนอก ก่อนศาลเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ผู้ศึกษาเห็นว่า กรณีที่ผู้รับทรัพย์สินทำสัญญาจะซื้อขาย กับบุคคลภายนอกโดยสุจริต แต่ต่อมาคนสาบสูญกลับมาส่งผลให้มีการเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ โดยหากผู้รับทรัพย์สินเดิมไม่ต้องรับผิดชอบสัญญานั้นต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการขัดกับทฤษฎีว่าด้วย กรรมสิทธิ์ หลักสุจริต หลักสัญญาต้องเป็นสัญญาโดยคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามข้อสัญญาไว้อย่างเคร่งครัด และทฤษฎีความรับผิดชอบสัญญาในกรณีที่บุคคลภายนอกผู้กระทำการ โดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยหากคู่สัญญาฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาย่อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบตามสัญญาจะซื้อขาย จึงควรให้ สัญญาจะซื้อขายดังกล่าวมีผลต่อไปเพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้กระทำการ โดยสุจริต และเมื่อปฏิบัติตาม สัญญาเรียบร้อยแล้วให้นำเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่ผู้รับทรัพย์สินได้มาคืนแก่บุคคลที่ศาลสั่งเพิกถอนให้เป็น คนสาบสูญ เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลที่ศาลสั่งเพิกถอนให้เป็นคนสาบสูญ จึงสมควรแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

เดิม มาตรา 63 “เมื่อบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นเองหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ ร้องขอต่อศาล และพิสูจนได้ว่าบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่น ผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในมาตรา 62 ก็ดี ให้ศาลสั่งถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้น แต่การถอนคำสั่งนี้ ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่างเวลาดังแต่ศาลมี คำสั่งให้เป็นคนสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น

บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญแต่ต้องเสียสิทธิของตนไป เพราะศาลสั่งถอนคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้แห่งประมวลกฎหมายนี้ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ขอเสนอแนะให้เพิ่มเติมเป็น มาตรา 63 “เมื่อบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นเองหรือผู้มีส่วนได้ เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล และพิสูจนได้ว่าบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในมาตรา 62 ก็ดี ให้ศาลสั่งถอนคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้น แต่การถอนคำสั่งนี้ ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่าง เวลาดังแต่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น

บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญแต่ต้องเสียสิทธิของตนไป เพราะศาลสั่งถอนคำสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้แห่งประมวลกฎหมายนี้ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีบุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งให้บุคคลใดเป็นคนสาบสูญทำสัญญาจะซื้อขาย ทรัพย์สินดังกล่าวนั้นกับบุคคลภายนอกโดยสุจริต ให้มีผลใช้บังคับต่อไป และเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นให้นำ บทบัญญัติในวรรคก่อนมาบังคับใช้โดยอนุโลม”

เอกสารอ้างอิง

ชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม. คำสอนวิชากฎหมายภาษีอากร. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร:

สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2561.

ดวงพร เพชรคง. “ภาษีบุคคลธรรมดา.” ใน บทความใช้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานี

วิทยุรายการเจตนารมณ์กฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 1, 12. 2560.

ทัศนีย์ เหลืองเรืองรอง. ความรู้ทั่วไป กฎหมายภาษี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.

ประสิทธิ์ โฉ่วไถ่กุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบุคคล.

พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2562.

พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. “หลักสุจริตในระบบกฎหมาย.” จุลนิติ 10, 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2556): 55.

วิญญู เครื่องาม. คำอธิบาย กฎหมายว่าด้วย ชื่อขาย แลกเปลี่ยน ให้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549.

ศนันท์กรณ โสคติพันธุ์. คำอธิบายนิติกรรม สัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2550.